

ԲԱԺԻՆ 6. ՍՊՈՐՏԱՅԻՆ ՏՈՒՐԻԶՄԻ ԶԱՐԳԱՅՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

ՀՏԴ 796.5

DOI: 10.53068/25792997-2023.2.9-202

ՍՊՈՐՏԱՅԻՆ ՏՈՒՐԻԶՄԻ ՆԵՐԴՐՄԱՆ ՀՆԱՐԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՆՐԱԿՐԹԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ

*Ս. Հ. Դանիելյան, Ն. Խ. Պեպրոսյան
Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի
պեդագոգական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան*

Առանցքային բառեր: Սպորտային տուրիզմ, լեռնային պատրաստություն, հանրակրթական դպրոց, առողջ ապրելակերպ, միջառարկայական կապ:

Հետազոտության արդիականություն: Ներկայումս տեղի ունեցող տարբեր իրադարձություններ մարդուն ստիպել են մի շարք երևույթներին նայել այլ տեսանկյունից: Յուրաքանչյուր պետության գլխավոր սկզբունքներից մեկն առողջ բնակչություն ունենալն է, հատկապես այժմ, երբ ողջ աշխարհը պայքարում է COVID-19-ի դեմ:

Բնության՝ մարդու վրա դրական ազդեցություն թողնելու մասին վկայել են տարբեր նշանավոր մարդիկ: Արշավող և գրող Դեն Բյուտները պնդում է, որ քայլը երկարակեցության գրավականն է: Նա հետազոտել է Սարդինիի այն բնակիչներին, որոնց տարիքը 100 և ավելի է: Այդ

մարդիկ օրական քայլում են այնքան տարածություն, որքան մենք հաղթահարում ենք մեքենայով կամ ավտոբուսով: Դեն Բյուտները պնդում է, որ դա պարզապես զբոսանք չէ: Նրանց շրջակա միջավայր սարեր և լեռներ են, իսկ քայլը նման պայմաններում նա համարում է որպես մարզում [2]:

Ստենֆորդի համալսարանում իրականացված հետազոտության արդյունքում պարզ է դարձել, որ այն մարդիկ որոնք սիրում և զբաղվում են արշավներով, 60%-ով ավելի ստեղծագործական ունակություններ ունեն նստակյաց մարդկանց համեմատ [3]:

Հայաստանի Հանրապետությունը պատերազմական երկիր է: Վերջին մի քանի տարիներում տեղի ունեցած պատերազմական գործողությունների արդյունքում բազմաթիվ երիտասարդների

կորուստն էլ ավելի մեծացրեց ծերերի չափաբաժինը հասարակության մեջ: Նաև ուսումնասիրությունը ցույց տվեց, որ պատրաստվածության բոլոր առումներով հատկապես ՄՈԲ-ը թույլ էր: Ուստի, պետության առաջնահերթ նպատակներից մեկն առողջ, ֆիզիկապես և գիտելիքներով հարուստ երիտասարդ սերնդի ձևավորումն է, որը հիմք կհանդիսանա մարտունակ բանակի ձևավորմանը [1]:

Պետք է նշել այն փաստը, որ ՀՀ կառավարության 2021 թվականի որոշմամբ զբոսաշրջությունը համարվել է գերակա ճյուղ, որի տեսակներից է նաև սպորտային տուրիզմը [5]:

Ունենալով ոլորտում տարիների փորձ և որպես հիմք վերցնելով Ալպինիզմի ֆեդերացիայի և «4 գագաթ» մանկապատանեկան ակումբի կրթական ծրագրերը՝ նպատակ առաջացավ այն ներդնել հանրակրթական դպրոցներում:

Հետազոտության նպատակը: Ուսումնասիրել և գնահատել սպորտային տուրիզմի ներդրման հնարավորությունը հանրակրթական դպրոցներում:

Հետազոտության խնդիրները.

- 1. տեսական և գործնական դասերի բովանդակություն մշակում 5-7-րդ դասարանների դպրոցականների համար,
- 2. կամավորական սկզբունքներով ուսուցիչների հավաքագրում,

3. համապատասխան դպրոցների հետ համագործակցություն,

4. փորձարկում 12-14 տարեկան դպրոցականների վրա,

5. արագացված (պիլոտային) ուսուցում Երևանի 10 դպրոցներում:

Հետազոտության մեթոդներն են՝ գրական աղբյուրների ուսումնասիրում և վերլուծություն, մանկավարժական դիտում, փաստաթղթերի վերլուծություն, հարցում:

Աշխատանքի կազմակերպումը:

Պիլոտային ծրագիրը՝ «Լեռնային պատրաստություն» խորագրով, գործարկվել է միաժամանակ 10 դպրոցներում, որին ներգրավվել են 135 դպրոցականներ: Իրականացվել է մայիս-հունիս ամիսներին՝ շաբաթական 2 օր հաճախականությամբ: Բաղկացած է եղել 18 դասաժամից, որոնցից 4-ը՝ գործնական, մեկ դասաժամի տևողությունը՝ 60 րոպե: Երեխաներն ունեցել են 5 արշավ [1]:

Բովանդակային առումով պիլոտային ծրագիրը ներառել է չորս ուղղություն.

Հետիոտն և լեռնային տուրիզմ.

- հետիոտն տուրիզմի և լեռնային տուրիզմի տարբերությունը,
- լեռնագնացության պատմությունը Հայաստանում:

Արշավների անվտանգության կազմակերպումը.

➤ բնական պայմաններից կախված վտանգներ (քարաթափություն, ձնահոսք, փլուզումներ, լեռնային գետեր, բարձրություններ ...),

➤ եղանակից կախված վտանգներ (տեսադաշտի վատացում, ուժեղ արև, ամպրոպ, կայծակ ...),

➤ միջատների, սողունների, թունավոր օձերի և բուսականության հետ կապված վտանգներ,

➤ զբոսաշրջիկի սխալ գործողություններից, թույլ պատրաստականությունից և գույքի պակասից կախված վտանգներ:

Տուրիստական հմտություններ.

Պատրաստություն արշավին: Արշավի նպատակը (երթուղու ընտրություն, արշավի պլանավորում, տեղաշարժման միջոցի ընտրություն, թիմի հավաքագրում, պարտավորությունների բաշխում): Մինչարշավային պատրաստություն: Գույք-հանդերձանք (անհատական և խմբային գույք): Վարքագծի կանոններն արշավի ընթացքում (ձևը, տեմպը, դադարները, սնունդը): Վարքագիծը բնության մեջ (խարույկ, կենդանիների բույն, մաքրություն) և այլն:

Մագլցման դաս:

Տեսական գիտելիքներից զատ իրականացվել են նաև գործնական արշավները.

• Ապակեքար լեռ (3 դպրոց): Հեշտ վերելք:

• Արտենի լեռ (1 դպրոց): Միջին բարդության վերելք:

• Պարզ լճից Գոշավանք (2 դպրոց): Միջին բարդության քայլարշավ:

• Թեղենյաց վանք (2 դպրոց): Հեշտ քայլարշավ:

• Սանահինից Հաղպատ երթուղով (1 դպրոց): Միջին բարդության քայլարշավ:

• Սպիտակավոր (մեկ դպրոց): Միջին բարդության քայլարշավ:

Պիլոտային ծրագիրն իրականացվել է 2022 թվականի մարտ-հունիս ամիսներին:

Վերլուծություն: Պիլոտային ծրագրի վերջնարդյունքում փաստեցինք այն, որ երեխաների ակտիվությունը դասերին առավել բարելավվեց: Գործնական և տեսական դասընթացներից հետո երեխաներից ոմանք սկսեցին հետաքրքրվել լեռնագնացությամբ և սկսեցին այցելել «4 գագաթ» մանկապատանեկան արշավական ակումբ: Հարկ է նշել, որ գրանցվեցին բավականին բարձր ցուցանիշներ և՛ խմբային, և՛ անհատական լեռնագնացության մեջ.

1. 2022 թվականի օգոստոսի 20-ին «4 գագաթ» մանկապատանեկան արշավական ակումբի պատանի լեռնագնացները կազմակերպեցին վերելքներ ՀՀ սահմաններից դուրս:

2. Տիգրան Մոսիկյանը, որը մասնակցել է պիլոտային ծրագրին և «4 գագաթ» ակումբի անդամ է, գրանցեց անձնական ռեկորդ՝ 14 տարեկանում կանգնեց Արարատի գագաթին:

Սպորտային տուրիզմը երեխաների մոտ ձևավորում է հայրենաճանաչություն: Նրանք շոշափելի կերպով ծանոթանում են երկրի սահմաններին, բնությանը, պատմամշակութային վայրերին:

Սպորտային տուրիզմը երեխաների մեջ ձևավորում է թիմային աշխատանք, սովորեցնում է օգնել մեկը մյուսին և բարդ պայմաններում միասին լուծել խնդիրները:

Փաստենք այն, որ հատկապես մեծ էր ծնողների ոգևորվածությունը և ներգրավվածությունը կազմակերպչական հարցերում և ծնողների մեծամասնությունը նախընտրեց իրենց երեխաներին ուղղորդել այցելել արշավական խմբակներ, որը համարում ենք մեր ամենամեծ ձեռքբերումը:

Գրանցված ցուցանիշները խոսում են այն մասին, որ պատանիների ֆիզիկական պատրաստվածության մակարդակը շատ բարձր է: Կազմակերպվածությունը և հեգեթանական պատրաստվածությունը իրենց զգալի կշիռն են ունեցել բարեհաջող վերելքների իրականացման գործում: Արշավների ժամանակ ստուգվել են երեխաների գիտելիքները տարբեր հանձնարարությունների միջոցով և

վերջնարդյունքում եկել ենք այն փաստին, որ գիտելիքների իմացության առումով թերացումներն աննշան են: Երեխաները գործնականում կարողացան օգտագործել մատուցված տեսական գիտելիքները:

Այնուամենայնիվ, այս փուլում խորապես չենք ուսումնասիրել պատանիների պատրաստության սկզբնական վիճակը: Հետևաբար, մեր հետազոտությունները շարունակելի են:

Եզրակացություն:

Մեր կատարած աշխատանքի արդյունքում վեր հանեցինք կարևորագույն կետեր, որոնք փաստում են հանրակրթական դպրոցներում լեռնային տուրիզմի դրական և կարևոր նշանակության մասին.

1. Սպորտային տուրիզմի յուրաքանչյուր տարր ուղղված է առողջության պահպանմանը և առողջ ապրելակերպի կարևորագույն խթանիչ է համարվում: Այն առողջ հասարակություն ձևավորելու միտումներ ունի:

2. Սպորտային տուրիզմն իր տարատեսակ խաղային, էքստրեմալ և հետաքրքիր ուղղություններով կարող է ապահովել դպրոցականների մոտիվացիան, երեխաների շարժողական ակտիվությունը, բարելավել միջառարկայական կապը:

3. Մարտունակ բանակ ունենալու խթանիչ է, հատկապես, եթե ուսուցանվի վաղ տարիքից:

Կատարած աշխատանքը հաջողվեց և 2023 թվականին պիլոտային ծրագրի վերջնարդյունքում «Լեռնային պատրաստություն» առարկայի թեմաները ներառվեցին ՀՀ ԿԳՄՍ նախարարության կողմից լույս տեսած ՆԶՊ դասագրքերում:

Հետագա ծրագրերում պետք է ուշադրություն դարձնել երեխաների ֆիզիկական պատրաստվածության սկզբնական և վերջնական արդյունքների, ինչպես

նաև երեխաների վերլուծողական և խնդիրների ավտերնատիվ լուծման հատկությունների զարգացման վրա:

Այս հետազոտությունը շարունակական է. վերլուծվելու է սպորտային տուրիզմ, մասնավորապես՝ «Լեռնային պատրաստություն» առարկայի թողած ազդեցությունը աշակերտների առողջության, ֆիզիկական և հոգեբանական պատրաստվածության վրա:

📖 ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Голев А. Г., Андреева Е. В., Методика организации летнего отдыха детей и подростков. Пятигорск, 2009. 217 с.
2. Дэн Бюттнер, Правила долголетия, издательство Манн Иванов и Фербер. Москва, 2013. 192 с.
3. armalp.am
4. 4peaks.am
5. https://mineconomy.am/media/9557/TourismStrategy_2020-2030.pdf

THE IMPORTANCE OF INTRODUCING SPORTS TOURISM IN PUBLIC SCHOOLS

*S. H. Danielyan, N. K. Petrosyan
Armenian State Institute of Physical Culture
and Sport, Yerevan, Armenia*

ABSTRACT

Keywords: Sports tourism, mountain training, public school, healthy lifestyle, interdisciplinary connection.

Research relevance: Various events taking place at present have made people look at a number of phenomena from a different perspective. One of the main principles of every state is to have a healthy population, especially now that the whole world is fighting against COVID-19.

As a result of a study conducted at Stanford University, it became clear that people who love and are engaged in hiking have 60% more creative abilities than sedentary people.

It should be noted that according to the decision of the RA Government in 2021, tourism, sports tourism, was considered one of priority branches.

Research aim: The aim of the research is to study and evaluate the possibility of implementing sports tourism in public schools.

The problems of the research are:

1. Development of theoretical and practical lesson content for schoolchildren at the age of 5-7.

2. Recruitment of teachers on a voluntary basis

3. Cooperation with relevant schools

4. Testing on 12-14 year old schoolchildren.

5. Accelerated (pilot) training in 10 schools of Yerevan.

Research methods and organization: The pilot program, entitled "Mountain Preparation", was launched simultaneously in 10 schools, involving 135 schoolchildren. It was carried out from May to June, with a frequency of 2 days a week. It consisted of 18 lessons, 4 of which were practical. The duration of one lesson was 60 minutes. The children had 5 campaigns.

In terms of content, the pilot program included four areas.

Conclusion: As a result of our work, we highlighted important points documenting the positive and important significance of mountain tourism in public schools.

1. Every element of sports tourism is aimed at maintaining health and is considered an important promoter of a healthy lifestyle. It has tendencies to form a healthy society.

2. Sports tourism with its various game, extreme and interesting directions can provide schoolchildren's motivation, children's movement activity, improve interdisciplinary connection.

3. It can be incentive to have a fighting army, especially when taught from an early age.

The work done was successful and as a result of the pilot program in 2023, the topics of the "Mountain Preparation" subject were included in Premilitary Training textbooks published by the Ministry of Education and Culture.

Future programs should focus on children's physical fitness initial and final outcomes, as well as the development of children's analytical and alternative problem-solving skills.

This research will be ongoing and will analyze the impact of sports tourism, specifically Mountain Training, on students' health, physical and psychological fitness.

ЗНАЧИМОСТЬ ВНЕДРЕНИЯ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМА В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ШКОЛАХ

*С. Х. Даниелян, Н. К. Петросян
Государственный институт физической культуры
и спорта Армении, Ереван, Армения*

АННОТАЦИЯ

Ключевые слова: Спортивный туризм, горная подготовка, общеобразовательная школа, здоровый образ жизни, межпредметная связь.

Актуальность исследования: Различные события, происходящие в настоящее время, заставили людей взглянуть на ряд явлений с иной точки зрения. Один из главных принципов каждого государства — иметь здоровое население, особенно сейчас, когда весь мир борется с COVID-19.

В результате исследования, проведенного в Стэнфордском университете, выяснилось, что у людей, любящих и занимающихся пешим туризмом, творческих способностей на 60% больше, чем у людей, ведущих малоподвижный образ жизни.

Следует отметить тот факт, что согласно постановлению Правительства РА от 2021 года приоритетной отраслью считался туризм, одной из которых является спортивный туризм.

Цель исследования: Изучить и оценить возможность внедрения спортивного туризма в общеобразовательные школы.

Задачи исследования:

1. Разработка теоретического и практического содержания занятий для школьников 5-7-ых классов.
2. Тестирование туристических навыков у школьниках 12-14 лет.
3. Внедрение пилотной программы обучения в 10 школах г. Еревана.

Организация исследования: Пилотная программа «Горная подготовка» была запущена одновременно в 10 школах, в ней приняли участие 135 школьников. Проводится в мае-июне с периодичностью 2 дня в неделю. Он состоял из 18 уроков, 4

из которых были практическими. Продолжительность одного занятия – 60 минут. У детей было 5 походов.

По содержанию пилотная программа включала четыре направления

Анализ полученных результатов: В результате нашей работы мы выделили важные моменты, подтверждающие положительное и важное значение горного туризма в государственных школах.

1. Каждый элемент спортивного туризма направлен на сохранение здоровья и считается важным пропагандистом здорового образа жизни. Он имеет тенденции к формированию здорового общества.

2. Спортивный туризм с его разнообразными игровыми, экстремальными и интересными направлениями может обеспечить мотивацию школьников, двигательную активность детей, улучшить межпредметные связи.

3. Иметь боевую армию может быть стимулом, особенно, если ее учат с раннего возраста.

Проделанная работа прошла успешно и в результате пилотной программы в 2023 году темы предмета «Горная подготовка» были включены в учебники ПНД, издаваемые Министерством образования и культуры.

Будущие программы должны быть сосредоточены на начальных и конечных результатах физической подготовки детей, а также на развитии у детей аналитических и альтернативных навыков решения проблем.

Это исследование будет продолжаться и будет анализировать влияние спортивного туризма, в частности горной подготовки, на здоровье, физическую и психологическую подготовку студентов.

Краткие выводы: Проделанная работа увенчалась успехом и по результатам пилотной программы в 2023 году темы предмета «Горная подготовка» были включены в учебники по предварительной военной подготовке, издаваемые Министерством образования, науки, культуры и спорта.

Տեղեկություններ հեղինակների մասին

Սուրեն Հակոբի Դանիելյան՝ մ.գ.թ, Աղվան Չատինյանի անվան Սպորտային տուրիզմի և փրկարարական գործի ամբիոնի վարիչ, Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պետական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան,

E.mail: suren.danielyan@sportedu.am,

Նարեկ Խաչատուրի Պետրոսյան՝ Աղվան Չատինյանի անվան Սպորտային տուրիզմի և փրկարարական գործի ամբիոնի դասախոս, Հայաստանի ֆիզիկական կուլտուրայի և սպորտի պետական ինստիտուտ, Երևան, Հայաստան,

E.mail: narek.petrosyan@sportedu.am

Information about the author

Suren Hakob Danielyan - PhD, Assistant Professor, Head of the Chair of Sports Tourism and Rescue Work after Aghvan Chatinyan, Armenian State Institute of Physical Culture and Sport, Yerevan, Armenia,

E-mail: suren.danielyan@sportedu.am,

Narek Khachatour Petrosyan - Lecturer of the Chair of Sports Tourism and Rescue Work after Aghvan Chatinyan, Armenian State Institute at Physical Culture and Sport, Yerevan, Armenia,

E-mail: narek.petrosyan@sportedu.am

Հոդվածն ընդունվել է 23.04.2023–ին:

Ուղարկվել է գրախոսման՝ 24.04.2023–ին:

Գրախոս՝ մ.գ.դ., պրոֆեսոր Ե. Հակոբյան